

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Piëteit of propaganda?

Glasschenkingen in het graafschap Holland in de late middeleeuwen

Damen, M.

Publication date

2015

Document Version

Final published version

Published in

Holland

License

Article 25fa Dutch Copyright Act

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Damen, M. (2015). Piëteit of propaganda? Glasschenkingen in het graafschap Holland in de late middeleeuwen. *Holland*, 47(4), 157-165, 189-190.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

p. 157 Mario Damen | Piëteit of propaganda?

- 1 Dit is een bewerking van een lezing die ik op 22 november 2011 hield in Gouda tijdens het symposium *De Goudse cartons geconserveerd. Van ontwerp tot gebrandschilderd glas*.
- 2 J. van Damme, 'The donation of the Seventh Window: A Burgundian-Habsburg tradition and the role of Viglius van Aytta' in: W. de Groot (red.), *The seventh window. The King's Window donated by Philip II and Mary Tudor to Sint Janskerk in Gouda (1557)* (Hilversum 2005) 131-145, aldaar 137.
- 3 H. Scholz, 'Kaiserliche Fensterstiftungen in Freiburg' in: H. Schadek ed., *Der Kaiser in seiner Stadt. Maximilian I. und der Reichstag zu Freiburg 1498* (Freiburg 1998) 385-419, aldaar 388, 392, 396.
- 4 Zie het overzicht bij: M. Damen, 'Vorstelljke vensters. Glasraamschenkingen als instrument van devotie, memorie en representatie (1419-1519)', *Jaarboek voor middeleeuwse geschiedenis* 8 (2005) 140-200, aldaar 193-200.
- 5 Damen, 'Vorstelljke vensters', 148-153 met de tabel op p. 150. Zie voor een recent overzicht van glasramen voor de Opstand in Holland: Z. van Ruyven-Zeman, *Stained Glass in the Netherlands before 1795. Part I: The North* (Amsterdam 2011) 263-292 en ibidem, *Part II: The South* (Amsterdam 2011) 453-470.
- 6 Zie recent: J. Haemers, *De strijd om het regentschap over Filips de Schone: opstand, facties en geweld in Brugge, Gent en Ieper (1482-1488)*. Historische monografieën Vlaanderen 2 (Gent 2014). Tevens: J. Haemers en L. Sicking, 'De Vlaamse Opstand van Filips van Kleef en de Nederlandse Opstand van Willem van Oranje', *Tijdschrift voor Geschiedenis* 328 (2006) 328-347.
- 7 Bijvoorbeeld in de kathedraal van Freiburg en de Sint-Sebalduskerk van Neurenberg in de jaren 1512-1515: Scholz, 'Kaiserliche Fensterstiftungen', 392, 396, 403. Zie hierover meer uitgebreid: M. Damen, 'Memorie en propaganda. De glazen verbeelding van Filips de Schone in de Nederlanden' in: P. Vandenbroek en M.A. Zalama (red.), *Filips de Schone. De schoonheid en de waanzin* (Madrid 2006) 165-184.
- 8 D. Eichberger, *Leben mit Kunst, wirken durch Kunst. Sammelwesen und Hofkunst unter Margarete von Osterreich, Regentin der Niederlande* (Turnhout 2002) 145-152; Y. Vanden Bemden, *Les vitraux de la première moitié du XVIè siècle conservés en Belgique. Province du Hainaut 1: La collégiale Sainte-Waudru Mons* (Namen 2000) 77-78.
- 9 Archives Départementales du Nord, Rijsel, Série B, Chambre des Comptes (hierna ADN B), inv.nr. 2237, f. 329v; J. Helbig, *De glasschilderkunst in België. Repertorium en documenten I-II*, (Antwerpen 1943-1951) nr. 380; M.J. Onghe-
na, *De iconografie van Philips de Schone. Tekst en catalogus* (Brussel 1959) nrs. 94, 135; Pinchart, *Archives* III, 260.

-
- 10 ADN B 2267, f. 281v; Helbig, *De glasschilderkunst*, nr. 356; Onghena, *De iconografie van Philips de Schone*, nr. 141.
- 11 ADN B 2155, f. 247r, 248v.
- 12 ADN B 2185, f. 230v: betaling aan *Jeronimus van Aeken dit Bosch, peintre demourant au Boisleduc*. Betaling van het glasraam in het Sint-Nicolaasgasthuis: Nationaal Archief, Den Haag (hierna NA), Grafelijkheidsrekenkamer (hierna GR), inv.nr. 339, f. 131v (zie over de tekening van dit glas Onghena, *De iconografie van Philips de Schone*, nrs. 93, 131).
- 13 J. Lauwerys, 'De kerk van Hoogstraten, 1 (tot 1555)', *Jaarboek van Koninklijke Hoogstraten's Oudheidkundige Kring* (1960). Over Lalaing als stadhouder: S. ter Braake, *Met recht en rekenschap. De ambtenaren bij het Hof van Holland en de Haagse Rekenkamer in de Habsburgse tijd (1483-1558)*. Hollandse studiën 42 (Hilversum 2007) 390.
- 14 NA, Ambtenaren van het centraal bestuur (microfilm NA 3.01.02, nr. 12), inv.nr. 758.
- 15 P.J.W. Beltjes, 'Antonius van Lalaing, eerste graaf van Hoogstraten en de glasschilderkunst', *Culemborgse voetnoten* 11/12 (1994) 44-59.
- 16 Zo bestond op het eiland Voorne het gebruik dat de landsheer een glasraam 'pleecht te gheven (...) wanneer men nye kerken of nye koren maect'. Citaat uit de rekening van de rentmeester van Voorne over 1421-1422 bij: A. Arkenbout, 'De heren van Voorne als opdrachtgevers van 15de eeuwse glasschilderkunst', *Rotterdamse Jaarboekje* (1967) 121-138, aldaar 121.
- 17 Zie bijvoorbeeld over de rol van Viglius van Aytta bij de aanbesteding van het gebrandschilderde glas van Filips II in de Sint-Janskerk te Gouda: Van Damme, 'The donation of the Seventh Window', 137-138.
- 18 Lemma van G. Verhoeven op de website Bedevaartplaatsen in Nederland van het Meertens Instituut: <http://www.meertens.knaw.nl/bedevaart/bol/plaats/176> (geraadpleegd op 18 augustus 2015).
- 19 Glasraam Van Borssele: Arkenbout, 'Heren van Voorne', 132; glasraam Van Charolais: Nationaal Archief, Den Haag, Grafelijkheidsrekenkamer Rekeningen (=NA GRR), inv.nr. 3316, f. 58r.
- 20 Het gaat om gebrandschilderde glazen voor de parochiekerken van Goedereede en Oudorp in 1482, Bommenede en Dirksland in 1491, Oude Tonge en, nog eens, Bommenede in 1497, Nieuwe Helvoet in 1502, en de kerk van het klooster van de arme Claren in Brielle in 1495. Voor een overzicht zie, Damen, 'Vorstelijke vensters', 153 en 197-199 en M. Damen, 'Charity against the odds. Margaret of York and the isle of Voorne (1477-1503)' in: D. Eichberger (red.), *Women at the Burgundian Court. Presence and Influence* (Turnhout 2010) 57-73.
- 21 NA, GR inv.nr. 3332, f. 110r-v.
- 22 NA, GR inv.nr. 3345, f. 120r.
- 23 T. van Bueren, 'Care for the Here and the Hereafter: a Multitude of Possibilities' in: T. van Bueren ed., *Care for the Here and the Hereafter. Memoria, Art and Ritual in the Middle Ages* (Turnhout 2005) 14-18; Marie-Léopoldine Lievens-De-Waegh, 'De onderwerpen' in: R. van Schoute en B. de Patoul ed., *De Vlaamse Primitieven* (Leuven 1994) 188-191.
- 24 NA, GR inv.nr. 3315, f. 120r.